

Ett försvar för förnuft, fakta och logik

Fysikprofessorn Alan D Sokals tilltag att sända en trojansk häst in i postmodernismens amerikanska högberg, tidskriften *Social Text*, har mötts med mycket gnäggande. Men det är inte höger som står mot vänster, utan vetenskap som står mot vidskepelse, menar Sokal själv i detta avslutande inlägg i Sokalseminariet.

Jag skrev inte parodin av de skäl ni förmodligen först trodde. Jag avsåg inte att försvara naturvetenskapen mot horder av litteraturvetare och sociologer. Jag visste mycket väl att det största hotet mot vetenskapen kommer från budgetbärande politiker och företagschefer, inte från en handfull postmodernistiska akademiker. Syftet var att försvara en vetenskaplig syn på världen, som jag grovt definierar som respekt för fakta och logik och en strävan att ständigt pröva teorier mot verkligheten; att välja förnuftsargument framför ömsketänkande, vidskepelse och demagogi.

Sokalseminariet 11

Motivet för att försvara dessa gammaldags idéer är i grunden politiskt. Strömningar inom den amerikanska vänstern – särskilt den akademiska – gör mig bekymrad, om inte annat för att de hindrar oss från att formulera en framstegsvänlig social kritik. Begåvade och engagerade människor förmås att omfatta tidsenliga men tomma intellektuella moden, vilket underminerar möjligheterna till en sådan kritik. Subjektivistisk och relativistisk tänkande befrämjas, vilket omöjliggör kan befrämja en samhällsanalys som vi och andra medborgare kan finna realistisk och övertygande.

David Whiteys uttryckte det väl i en artikel nyligen:

Allt för många akademiker sitter skyddade i sina elfenbenstorn, skilda från de konkreta följderna av sina idéer, blinda för det faktum att det icke-rationella historiskt sett har tillhört de mäktigaste vapnen i förtryckarnas ideologiska arsenal. Den långt drivna subjektiviteten som kännetecknar postmodernismen är ett perfekt exempel på det. Långt ifrån att vara ett arv från vänsterns bildstormartid, vilket några av förespråkarna felaktigt hävdar, slinker (...) den följsamt in i den anti-rationalistiska – faktiskt tankefientliga – fördomsfullhet som infekterat amerikansk *mainstream*-kultur.

Längs liknande linjer resonerar vetenskapsfilosofen Larry Laudan, som syrligt påpekat att "utbytet av uppfattningen att fakta och bevis gäller mot idén att allt, när det kommer till kritan, handlar om subjektiva intressen och synvinklar är – med undantag för amerikanska valkampanjer – den främsta och farligaste manifestationen av anti-intellektualism i vår tid". (Och i dessa dagar är det verkligen inte lätt att befinna sig på så anti-intellektuell nivå som valkampanjer.)

Självfallet kommer ingen att erkänna sig som motståndare till

förnuft, fakta och logik, det vore som att vara mot Moderskapet och Äppelpajen. Våra postmodernistiska och poststrukturalistiska vänner anser sig i stället främja ett nytt och *djupare* slags förnuft, de hävdar "lokala kunskaper" och "alternativa kunskapsvägar" som motgift mot de så kallade "eurocentriska vetenskapsmetoderna" (sådan som systematiska experiment, kontrollgrupper och replikering). Den magiska frasen "lokala kunskaper" hittar ni till exempel i Andrew Ross' and Sandra Hardings artiklar i *Science Wars*-numret av *Social Text*.

Men vad är det som är så bra med "lokala kunskaper"? Och när lokala kunskaper är motstridiga, vilka lokala kunskaper ska vi tro på?

Vetenskap mot fördomar

I Mellanvästern påstår den lokala vetenskapen oftast att man ska spruta mer ogräsgifter för att få större skördar. Det är gammaldags objektiv vetenskap som talar om vilka av medlen som är giftiga för dem som arbetar på gårdarna och för folket nerströms. Här i New York City anser en hel del "lokal kunskap" att en väg av tonärsmoder bryter ner vår moraliska tåga. Trista fakta visar att födelsetalen bland tonärsmoder har varit i stort oförändrade sedan 1975 och ungefär hälften mot vad de var på det gamla goda 50-talet. Ett annat ord för "lokala kunskaper" är fördomar.

Sorgligt nog har en del mycket begåvade människor gjort sig skyldiga till åtskilligt slarvigt tänkande under postmodernismens inflytande. Jag ska ge er två exempel. Det första är hämtat från en förstasidesartikel i *New York Times* (22 oktober 1996) och rör en konflikt mellan arkeologer och några infödda amerikaner företrädande den indianska skapelseläran. Jag tar inte upp de etiska och juridiska aspekterna av kontroversen kring vilka som har rätt att disponera 10 000 år gamla mänskliga lämningar, blott kunskapsfrågan. Det finns nämligen två konkurrerande uppfattningar om var de infödda amerikanerna kom från. Inom vetenskapen råder utifrån omfattande arkeologiska undersökningar konsensus om att människor först anlände till Amerika från Asien via Berings sund för 10–20 000 år sedan. Flera av de inhemska skapelseläroarna menar i stället att infödda folken alltid bott i Amerika, ända sedan deras förfäder uppsteg till jordens yta från den underjordiska andevärlden. Artikeln i *New York Times* påpekade att många arkeologer "som slits mellan sin vetenskapliga håll-

ning och sin respekt för ursprungsinvanans kultur (...) har drivits nära en postmodernistisk relativism enligt vilken vetenskapen blott är ännu ett trossystem". Till exempel citerades Roger Anyon, en brittisk arkeolog som arbetat hos Zuni-folket: "Vetenskapen är bara en av många vägar till kännedom om världen (...) [Zunis världsbild är] lika giltig som arkeologernas".

Vi ska med största noggrannhet undersöka fakta, och förkasta de påståenden som vi efter sakligt övervägande finner vara falska.

Kanske är doktor Anyon felciterad, men sådana försäkningar har hörts förr och jag undrar vad de kan stå för. Det rör sig om två oförenliga teorier. Bägge kan inte vara riktiga, de kan inte ens bägge vara något så när riktiga. De kan, naturligtvis, bägge vara felaktiga, men jag kan inte tänka mig att det är vad doktor Anyon menar när han säger att de är "lika giltiga". Det tycks mig som om han tillåtit sina politiska och kulturella sympatier att grumla sitt tänkande.

Och det finns det ingen ursäkt för. Inget hindrar oss från att minnas offren för ett fruktansvärt folkmod och stödja deras åttlingars berättigade krav på upprättelse, utan att okritiskt (eller hycklande) skriva under på deras kulturs skapelsemyter. Vad mera är, relativisternas hållning är nedlåtande: de betraktar ett komplext samhälle sedan 1975 och ungefär hälften dess inre konflikter och låter dess mest obskurantistiska kretsar tala för helheten.

Halvhjärtat försvar

Mitt andra exempel på slarvigt tänkande härrör från *Social Text*-redaktören Bruce Robbins' artikel i *Tikkun* (september-oktober 1996) i vilken han – om än halvhjärtat – försvarar den postmodernistiska-poststrukturalistiska upplösningen av vanliga sanningbegrepp.

"Är det i kvinnors, afrikanska amerikaners och andra svårt exploaterade människors intresse", undrar Robbins, "att hävda att sanning och identitet är sociala konstruktioner? Ja och nej. Nej; man kan inte tala om utnyttjande utan att grunda det i empiriska fakta" – just min poäng. "Men ja", fortsätter Robbins, "sanningen kan bli en annan källa till förtryck".

Verkligen? Hur kan sanningen förtrycka någon?

Nåväl, i nästa mening förklarar Robbins vad han menar: "Det var inte länge sedan som vetenskapsmän gav sitt fulla stöd till förklaranden av varför kvinnor och afrikanska amerikaner (...) var medfött underlägsna". Men hävdar Robbins då att *det* är sanningen? Jag hoppas verkligen *inte* det! Visst,

Tjatterskoff. "Det låter mycket vackert", sade Alice när hon hade läst igenom dikten, "men den är ganska svår att förstå! Hon ville ju inte erkänna ens för sig själv att hon inte begrep någonting alls. (Illustration av John Tenniel)"

många säger saker om kvinnor och afrikanska amerikaner som inte är riktiga och visst, dessa osanningar har ibland vädrats i "vetenskapens" och "förnuftets" namn. Men något blir inte sant för att det påstås. Det förhållande att människor, bland dem vetenskapsmän, ibland ställer falska anspråk är ingen orsak att förkasta eller revidera sanningbegreppet.

Tvärtom: det betyder att vi med största noggrannhet ska undersöka *de fakta* som människor grundar sina anspråk på och förkasta de påståenden som vi efter sakligt övervägande finner vara falska.

Slarvigt om konstruktioner

Dessvärre upprepas misstaget genom hela Robbins' essä, han förväxlar systematiskt sanning med *anspråk* på sanning, fakta med *påstådda* fakta och kunskap med *föregiven* kunskap.

Dessa förväxlingar ligger bakom det slarviga pratet om "sociala konstruktioner" som numera graserar vid akademierna och som varje progressiv människa borde använda mot.

Visst bör vi påvisa vilka ekonomiska, politiska och ideologiska intressen som drar nytta av våra motståndares sätt att redovisa verkligheten; men först åligger det oss att genom fakta och logisk slutledning visa varför denna redovis-

ning objektivt sett är *falsk* (eller i vissa fall sann men ofullständig).

En bit in i artikeln erkänner Robbins uppriktigt att "de av oss som håller på med kulturpolitik ibland agerar som om (...) sanningen alltid och överallt var högers vapen".

Är inte det en förbluffande uppgiven inställning för att redovisas av en uttald vänsterman? Om sanningen var på högers sida borde vi alla – åtminstone de hederliga ibland oss – befinna oss på högerflygeln. Jag är för egen del vänster och feminist på *grund* av (och inte trots) fakta och logik (i förening med elementära etik).

Mitt försvar för förnuft, fakta och logik är inte originellt; dussintals framstegsvänliga humanister, socialvetare och naturvetare har sagt samma sak i årtal. Men om min parodi i *Social Text* förstärker deras röster en aning och bidrar till att tvinga fram en högst behövlig debatt inom den amerikanska vänstern, då har den tjänat sitt syfte.

ALAN D SOKAL
Översättning: Knut Carlqvist.

Tidigare inlägg i seminariet: Introduktion 28/2, Margareta Norlin 5/3, Svante Folin 12/3, Fredrik Sjernberg 21/3, Nils Peter Sundgren 26/3, Alexander Johansson, Fredrik Sjernberg replik 4/4, Lars Holm 9/4 och Anders Björnsson 16/4, Jan Söderqvist 7/5 och Per-Olof Bolander 30/5.